

kýchkoliv dřívějších poznatků a zkušeností. Cílem tohoto příspěvku nebylo podat objasňující výklad, ale jen naznačit složitost problematiky vztahů mezi družstevníky. Pro současnou dobu je družstevnické podnikání charakteristické a po této stránce nevěnujeme družstvům patřičnou pozornost, přestože tvoří významnou součást socialistického podnikání.

Stavební bytová družstva mají jiný charakter než družstva jiných typů, jsou zčásti výrobními a zčásti spotřebními družstvy — vyrábějí pro svou vlastní spotřebu. Proto také nelze charakterizovat vztahy mezi družstevníky stejně, jako vztahy lidí ve výrobě. Družstvo se svým způsobem činnosti přibližuje na jedné straně výrobní organizaci a na druhé straně společenské organizaci, kde se členové rovněž sdružují podle zájmů. Proto také musí být i kvalita vztahů mezi členy bytových družstev specifická.

M. Turek

Nové tendencie a vzdelanie dievčat

Problém feminizácie niektorých stredoškolských a vysokoškolských smerov štúdia sa stáva jedným z argumentov proti prístupu dievčat k vzdelaniu vôbec, v snahe riešiť tak rozpor medzi prírastkom práceschopnej mládeže, reálnymi možnosťami ich odbornej prípravy a zaradenia do zamestnania, najmä na Slovensku. Čiastočným východiskom v tejto situácii (nedoriešený problém mládeže dospievajúcej do produktívneho veku) bola široko otvorená možnosť štúdia na stredných všeobecnovzdelávacích školách, ktorú dievčatá i všestranne využívali a využívajú. Vynára sa v tomto kontexte otázka nad správnosťou aplikovania jednotnej elitárnej koncepcie tejto školy (výlučná prípravka pre vysoké školy), ktorá nerešpektuje špecifické podmienky Slovenska. Spomínaná východisková možnosť by sa uzavrela a zhoršila by i tak nepriaznivú situáciu tých dievčat, ktoré budú v najbližších rokoch končiť školopovinnosť. Slovenská plánovacia komisia uvádza už dnes, že v rokoch 1965—70 až 7,3 % mladých ľudí na Slovensku nebude rozmiestnených a približne ten istý počet (34 900) nebude mať kde získať kvalifikáciu a nastúpi priamo do pracovného pomeru.

Problém návaznosti strednej a vysokej školy, ktorý v súčasnej dobe vytvára feminizácia SVŠ, je potrebné riešiť iným spôsobom, ktorý vidíme v štrukturálnej zmene škôl II. cyklu s maturitným osvedčením.

Vychádzajúc z komparácie (chlapci—dievčatá) istých postojov a názorov u *aspirujúcich na vysokoškolské štúdium*, možno upozorniť na niektoré zaujímavé skutočnosti. Podklady nám poskytol reprezentatívny výskum (technika ankety) študentov maturitných tried SVŠ na Slovensku. Výskum sa uskutočnil od 7.—20. II. 1966 na tridsiatich školách. Vo svojej prvej etape obsiahol súbor 2 915 maturantov, z toho 926 chlapcov. Reprezentatívnosť bola dodržaná vo všetkých

znakoch, ktoré tu používame. Súbor predstavuje 23,84 % z celku maturujúcich v školskom roku 1965/66 na Slovensku. Na vysokú školu aspirovalo 72,2 % z celku dotazovaných maturantov. Všetky zovšeobecnenia platia teda výlučne na Slovensko.

Niektoré výsledky, ktoré vyplynuli z výskumu, možno v podstate uviesť v týchto dvoch bodoch:

1. Rozloženie ženského prvk v jednotlivých fakultách na základe subjektívneho želania študentiek SVŠ sa v podstate zhoduje s objektívnym stavom v r. 1965. Technické smery štúdia (s výnimkou elektrotechnickej fakulty) si udržiujú alebo čiastočne zlepšujú svoje postavenie vzhľadom na záujem dievčat, i keď štruktúra záujmu o *technické smery štúdia medzi absolventami SVŠ zostáva celku nepriaznivá*. Rovnako chlapci ako dievčatá sú zatiaľ so svojou voľbou vnútorne spokojní. Tendencia k zmene pôvodne zvolenej fakulty je väčšia u chlapcov ako u dievčat. Potvrďuje to i skutočnosť, že delenie fakúlt s väčším počtom a s menším počtom identifikovaných sa nemôže robiť hranicou: technické a humanitné alebo chlapčenské a dievčenské, ale atraktívne a neatraktívne.

2. Postoj chlapcov rovnako ako dievčat v prípade neúspešnej skúšky dáva nádej, že SVŠ vychováva životaschopnú mládež (ambicióznú), ktorá sa nevzdá ľahko vymoženosti získať vyššie vzdelanie a kvalifikáciu. Z celku aspirujúcich na vysokoškolské štúdium 89,2 % chlapcov a 84,3 % dievčat sa jednoznačne vyslovuje, že bude v prípade neúspešnej prijímacej skúšky pokračovať v úsilí o dosiahnutie pôvodnej úrovne aspirácie.

Dievčatá si teda nielenže voľia technicko-inžinierske smery vysokoškolského štúdia zo záujmu a s touto voľbou sa identifikujú, ale vykazujú i v takej miere ako chlapci vhodné postoje a názory, ktoré nás oprávňujú k tomuto tvrdeniu: dievčatá sú vzhľadom na postoj k štúdiu tak isto dobrým objektom pre investície do vzdelania ako chlapci.

Ladislav Macháček

Hodnocení ediční činnosti v rámci Vědeckého kolegia filosofie a sociologie ČSAV za rok 1966

I. HODNOCENÍ FILOSOFICKÉ PRODUKCE

V minulém roce byla naše filosofická literatura obohacena řadou publikací, které nebudou mít pouze efemerní význam. Zčásti se v tom odráží orientace našeho dnešního soustavného myšlení, zčásti však je to výsledkem historických osudů, v nichž svou roli hrála i náhoda.

Sem třeba počítat uveřejnění Komenského *Všeobecné porady o napravení věcí, jež člověk děláji člověkem*. (De rerum humanarum emendatione Consultatio catholica.) Toto dílo, které Komenský považoval za své opus grande, čekalo vskutku tři sta let na publi-

kaci, odhlédneme-li od zkušebních tisků jeho části za života Komenského a halského svazku Panegersie z počátku 18. století. Dlouho považováno za ztracené, nemohlo být ani po znovunalezení hned celé uveřejněno v originále a muselo na to znovu čekat třicet let. Je jisté velká událost, když se najde a uveřejní tak obsáhlé dílo autora klasického, dílo, které doplňuje vědomosti a odpovídá na mnohé dotud kontraverzní otázky po jeho nauce, díle, osobnosti. Bylo by ovšem možno položit otázku, zda běží vskutku o práci filosofickou, zda tu nejde o zvláštní druh teologické systematiky. Nepochybně i v tomto Komenského díle je teologický základ jasně patrný, ale vlastním předmětem není zde tolik zjevení vztahu Boha a člověka v křesťanské zvěsti v užším smyslu, jako spíše ve světě a v dějinách. V pojetí Komenského ostatně smysl, rozum a víra, a následkem toho filosofie a teologie jsou nerozlučné; dílo je i z Komenského hlediska zároveň filosofické a teologické. Obsahuje jakousi systematiku všech (podle autora) možných plánů a nadějí člověka vůbec, protože se snaží ukázat, co lze napravit na těch základních složkách duchovní činnosti, které činí člověka člověkem, totiž na filosofii, politice a náboženství. Utopické myšlení pozdně renezanční a barokní doby zde našlo jakousi univerzální, encyklopedickou systematizaci. V dějinách lidské naděje a doufajícího myšlení hraje toto dílo úlohu nemalou. Jeho bezprostředním vzorem je Campanella, a ač nemá politickou smělou *Slunečního státu* v otázkách majetkových a sociálních, má proti Campanellovi navíc systém vychovatelství, snahu o nápravu jazyků a konkrétní návrhy mezinárodní organizace lidstva. Bude trvat jistě delší dobu, než tato velká encyklopedie vyzrálých, kriticky promyšlených lidských tužeb bude ve své myšlenkové struktuře, ve své literární kompozici, v původu a literární následnosti svých jednotlivých složek důkladně prozkoumána. Spolu se *Všeobecnou poradou* je vydáno *Lexicon reale pansophicum*, jeden z prvních abecedních encyklopedických slovníků. Úvodem do problémů díla je epilóg napsaný pracovníkem Filosofického ústavu za spolupráce pracovníků Pedagogického ústavu J. A. Komenského, který se snaží osvětlit jeho historii a stavbu. Vydavatelská skupina Pedagogického ústavu musela řešit mnoho nesnadných obtíží a filosofická kritika se jimi jistě bude obírat i nadále. Československá akademie věd svým vydáním vykonala zde na poli naší filosofie a duševní historie vůbec čin mimořádný. (Skoro zároveň také v Pedagogickém nakladatelství vyšel český výbor z *Všeobecné porady* s úvodem zesnulého akademika Chlupa.)

Na soudobé produkci vzbuzuje pozornost, že se v naší literatuře věnuje zvýšený zájem odvětvím, v nichž byla zvláště chudá. Sem patří především logika, a proto L. Tondlovy *Problémy sémantiky* je nutno zvláště uvítat a vyzvednout. Tondlova kniha k nám uvádí vzorně promyšlené a ujasněné základní pojmy a problémy té logické disciplíny, která je naprosto nezbytná k pochopení dnešní

logické produkce, k otázkám metodologie a bádání o základech věd, ale také otvírá teprve logickou cestu k teorii informace, k základním otázkám kybernetiky atd. Ačkoliv naše překladová literatura má již známé dílo A. Schaffa, není Tondlov spis nikterak dubletou, protože je v něm položen důraz právě na ty čistě logické momenty, které určují problematiku, zatímco Schaffovo dílo se zabývá mnohem více empirickou a obecně filosofickou stránkou daných problémů. Lze říci, že v Tondlově knize máme před sebou velmi vyzrálý výtěžek dlouholeté práce o základních logických problémech a že ji proto v naší celkové produkci třeba postavit zvláště vysoko. Cílá pracovní činnost, kterou vyvíjejí naši logikové v posledních letech, zde přináší sediment v našich poměrech nezbytný a vysoce významný. Upozornit třeba též na příklad Tarského vysoce důležitého díla *Úvod do logiky a metodologie věd*, které vyšlo v tomto roce.

Z oboru teorie materialistické dialektiky je třeba uvést, že Kosíkova známá *Dialektika konkrétního* se v loňském roce dožila již třetího vydání. V této souvislosti třeba uvést i jiné práce, svědčící o intenzivním studiu K. Marxe a soudobé antropologické problematiky; jsou to zvláště K. Michňáka *Individuum a společnost* a Jiřího Peška *Dialektika dělbý práce, sebestrukturace a perspektivnost člověka*. V těchto pracích, zvláště v poslední, se děje pokus prohloubit a odstínit základní motivy Marxovy historické koncepce člověka pomocí analytických prostředků, školených na moderní fenomenologii, zvláště na rozbořech historičnosti a časovosti. Posléze zmíněný autor se pokouší ze svých rozborů historičnosti pracovního procesu vyvodit i praktické důsledky pro důležitou otázku, jak zařadit dělbý práce ve vzájemném vztahu obou základních stránek výroby (výrobních sil a výrobních vztahů).

Ve zmíněných pracích se projevuje zájem o vliv fenomenologického přístupu k společensko-historické problematice. Lze se snad v této souvislosti zmínit, že J. Patočka podal v sérii článků ve Filosofickém časopise (které vyšly též samostatně jako přednášky Filosofické fakulty UK) převážně referující, místy kritický úvod do Husserlovy fenomenologie.

Práce na základních otázkách marxistické filosofie přesahuje však rámec knižních publikací: ve Filosofickém časopise byly uveřejněny například též některé partie důležitých prací J. Zeleného k otázkám Marxova vztahu k problematice německé klasické filosofie.

V oboru historického materialismu je třeba uvést důležitou, hutnou brožuru R. Richty a jeho kolektivů, věnovanou společenským a lidským souvislostem vědeckotechnické revoluce *Civilizace na rozcestí*. Čtyři zásadní kapitoly, opřené o dvacet tři podkladové studie, jednájí o podstatě jevu vědeckotechnické revoluce, o převratech v práci, kvalifikaci a vzdělání, o problémech nového životního prostředí změněného naší civilizací, posléze o nových rysech historického vývoje, které se zde